

SIVUSOITTIMISTA PITÄÄ SOPIA

Miika Tarhio, liiton lakimies

Kaupunginorkesterien vakinaisten ja avustajien työehtosopimuksissa on määrittäviä sivusoittimesta tai useamman kuin yhden soittimen soittamisesta maksettavista palkanlisistä. Työehtosopimuksissa tai missään muuallakaan ei ole yleispätevää listaa siitä, mitkä soittimet ovat TES-maailmassa sivusoittimia tai eri soittimia ylimalkaan. Tästä huolimatta soitto on tietenkin sointu ja sivusoitinkorvauksia on maksettu. Keikkatöissä ja joissakin soitinperheissä sivusoitinlisät aiheuttavat kuitenkin edelleen ongelmia, joita on vaikea millään lakitupien juridikkalla jälkikäteen ratkaista. Ainoa tepsivä keino on sopia asioista etukäteen.

Soitinperheet ovat kehittyneet nykyisiin kokoonpanoihinsa ajan ja vakiintuneiden luokitte-lujen myötä. Puhutaan jousisoittimista, puu- ja vaskipuhaltimista ja lyömäsoittimista. Soitinryhmissä ja saman soittimenkin eri versioissa on erilaisia soittimia, jotka poikkeavat soittotekniikaltaan ja luonteeltaan jotkut enemmän, jotkut vähemmän soitinperheen muista soittimista. Koulutuksessa jonkin soitinryhmän sisällä erikoistutaan yhteen pääsoittimeen, jolloin muut soitinryhmän soittimet saattavat olla sivusoittimia tai sitten ei. Puupuhaltimissa ja jousissa opiskellaan selkeästi yhtä ja vain yhtä soitinta, eikä kukaan odota viulistin soittavan alttoviulua, sellosta puhumattakaan.

Sivusoittimia löytyy eniten saman soittimen "alta". Jonkin

soitinryhmän tietyn soittimen erilaiset tai joskus jopa erivireiset versiot ovat yleensä selvästi pääsoitin-sivusoitin-valikossa. Alttosaksofoni voi olla pääsoitin, jolloin sopraano tai baritoni saattavat olla sivusoittimia. Oma ryhmänsä ovat vielä klassisen puolen lyömäsoittajat, jotka eivät soita yhtä soitinta, vaan joukkoa soittimia. He hallitsevat koulutuksensa puolesta koko kioskin, mutta yleensä vain patarumpu saatetaan ottaa pääsoittimeksi sen erityisluonteen takia.

Vaihtoehtojen kirjo on laaja. Palkkauksen ja työn vaatavuuden näkökulmasta on helppo ymmärtää, että sivusoittimista maksetaan palkanlisää. Työnantajahan säästää ainakin yhden soittajan palkan, jos altisti soittaa myös sopraanosaksofonin stemmat. Sivusoittimiston ja

soittotaidon ylläpito ovat myös selkeitä perusteita lisäpalkan maksamiselle. Kuten sanottu, homma yleensä pelaa, ja alalla on kohtuullisen vakiintuneet käsitykset siitä, mitkä soittimet ovat missäkin soitinryhmässä tai soittimessa sivusoittimia. Kiistanalaisia tapauksia silti löytyy.

TESit eivät määrittele sivusoittimia

Kaupunginorkesterien vakituisen työehtosopimuksen mukaan vakanssiin kuuluva sivusoittimen soittovelvollisuus otetaan huomioon tehtävän vaativuustekijänä tehtäväkohtaista palkkaa määriteltäessä. Vakanssin edellyttämät sivusoittimet korottavat siis peruspalkkaa, ja sivusoittimet tulevat määritellyksi työ-sopimuksessa. Vaihtoehtona on

käyttää vanhaa systeemiä, jossa paikallisesti sovittiin konsertti-kohtaisesta tai kuukausittaisesta palkanlisästä. Yhtä kaikki, vakituiset sopivat sivusoittimen soittovelvollisuudesta etukäteen työehtosopimuksella. Kuukausipalkkaisten työehtosopimuksiin ei yleensä ole pyrittykään liittämään mitään pääsoitin-sivusoitin-luetteloita, koska eri orkesterien tarpeet vaihtelevat eri puolilla maata. Jotkut orkesterit ovat sopineet sivusoittimista talon sisäisesti: esimerkiksi Kansallisoopperan orkesterilla on TESin liitteenä lista, jossa on lueteltu tehtävänimikkeittäin ja soitinryhmittäin sivusoittimet ja niistä maksettavat palkanlisät.

Vakituisilla erilliset sivusoitinlisät edustavat sinänsä aivan asiallista edunvalvontaa ja palkkapolitiikkaa. Nykyinen

TES osoittaa, että niille on edelleenkin tarvetta. Jatkossa ollaan menossa kohti tilannetta, jossa vakanssiin kuuluva soittovollisuus otetaan huomioon jo vakanssia perustettaessa.

Myös avustajilta edellytetään sopimista

Kaupunginorkesterien avustajien työehtosopimuksen mukaan 15 %:n korotus maksetaan muusikolle, joka työsopimuksensa mukaisesti soittaa useampaa kuin yhtä soitinta. Sivusoitinkorvauksen maksaminen edellyttää siis nimenomaista sopimista, eikä avustaja voi luottaa esimerkiksi siihen, miten sivusoittimet on vakituisilla järjestetty. Vakituksilla sivusoittimet menevät oman vakanssijaon mukaan, mutta avustajilla tilanne on auki niin kauan, kunnes asiasta on sovittu. Avustajien TESistä ei ole suora-naista apua mahdollisen riidan jälkikäteiseen ratkaisemiseen, koska työehtosopimusosapuolet eivät ole sivusoittimien listauksista edes neuvotelleet. Asia on jätetty osapuolten ratkaistavaksi työsopimuksella.

Sopimuksella tarkoitetaan työsopimusta, jonka muusikko tekee kaupunginorkesterin kanssa. Useimmiten tällainen keikkasopimus tehdään puhelimitse, kun orkesterin järjestäjä tai soitinryhmän äänenjohtaja ”tilaa” avustajan paikalle. Mitään papereita ei tässä vaiheessa yleensä tehdä eikä lähetellä puolin ja toisin, niin suotavaa kuin se olisikin. Ainoa kirjallinen dokumentti on palkkiolomake, jonka muusikko täyttää jälkikäteen ja jonka intendentti lähettää tarkistuksen jälkeen palkanmaksuun. Tämä palkanmaksulomake ei kuitenkaan ole työsopimus, vaikka intendentti siihen puumerkkinsä laittaisikin. Työsopimus on tehty tätä ennen suullisesti esimerkiksi orkesterin järjestäjän ja avustajan kesken. Suullinen sopimus on periaatteessa yhtä sitova kuin kirjallinenkin sopimus, mutta sopimuksen syntyminen ja sisältö joudutaan riitatilanteessa erikseen todistamaan.

Joskus joudutaan pohtimaan sitä, missä määrin orkesterin järjestäjän tai muun tilaajan kanssa tehtyyn sopimukseen keikan ehdoista voi luottaa. Pääsääntö on se, että työnantajan erilaisten edustajien

lupaukset työsopimuksen tekemisestä tai sen ehdoista eivät ole vielä yhtä kuin työsopimus. Sitovaan työsopimukseen vaaditaan työnantajaorganisaation edellyttämät nimenkirjoitukset tai proseduuri; kaupungeissa yleensä intendentin nimi. Intendentit eivät kuitenkaan yleensä soitele avustajia töihin, vaan työ on uskottu orkesterin järjestäjille tai äänenjohtajille.

Onko järjestäjällä oikeus tehdä sitovia työsopimuksia?

Markkinoilla voi käydä niin, että intendentti ei kuittaakaan kaikkia työhönottotilanteessa annettuja lupauksia sillä perusteella, ettei järjestäjällä olisi oikeutta tehdä sitovia työsopimuksia. Voi tietenkin olla, että järjestäjän toimivaltaa on tässä suhteessa oikeasti rajoitettu, mutta vilpittömässä mielessä oleva työntekijä luottaa siihen, mitä vakiintuneen työhönottotavan mukaisesti järjestäjän kanssa on sovittu.

Äskettäin Helsingin käräjäoikeus tuomitsi Kansallisoopperan maksamaan lisäkuorolaiselle työsopimuksen perusteettomasta purkamisesta vahingonkorvausta menetettyjen keikkapalkkioiden verran. Kyseessä oli muun ohella se, oliko avustajat tilanneella kuoromestarilla oikeus tehdä sitovia työsopimuksia. Kansallisooppera vetosi siihen, että lisäkuorolaiset tilannut kuoropäällikkö olisi ylittänyt toimivaltuutensa. Oopperan mielestä hänellä oli ollut oikeus tehdä vain ehdollisia työsopimuksia, jotka intendentti lopulta hyväksyy. Oikeus katsoi, että kun kuoromestarilla oli vakiintuneen käytännön mukaan oikeus kiinnittää lisäkuorolaisia, vilpittömässä mielessä olevalla kantajalla oli oikeus luottaa siihen, että sitova työsopimus oli syntynyt hänen ja kuoromestarin välisellä suullisella sopimuksella. Se, että sopimus olisi ollut ehdollinen tai kuoromestarin toimivaltaa olisi rajoitettu, olisi edellyttänyt, että ehdollisuus tai toimivallan rajoitukset olisi saatettu kantajana olleen lisäkuorolaisen tietoon. Käräjäoikeuden mielestä sitova työsopimus olisi syntynyt siinäkin tapauksessa, että kuoromestari olisi ylittänyt mahdolliset toimivaltuutensa rajoitukset.

Kaupunginorkestereissa valitsevana käytäntönä on se, että

joku muu henkilö intendentin sijasta hoitaa käytännön rekrytoinnit ja sopimiset. Silloin vilpittömässä mielessä olevalla avustajalla on ilman muuta oikeus luottaa niihin työsopimusehtoihin, jotka hän on normaali-käytännön mukaan esimerkiksi orkesterin järjestäjän kanssa sopinut. Mikäli sopimuksen syntyminen on jollakin tavalla ehdollinen tai joidenkin ehtojen sitovuus on jollakin tavalla epävarmaa, on tästä ilmoitettava erikseen avustajalle.

Jos intendentti on toimivaltansa rajoissa antanut rekrytointia koskevia ohjeita ja määräyksiä, on niitä tietysti työhönnotossa noudatettava. Tällaiset ohjeet voivat koskea myös esimerkiksi sivusoittimista sopimista. Ellei tällaisia ehtoja tai rajoituksia ole saatettu työntekijän tietoon ja hän toimii muutenkin vilpittömässä mielessä, sitoo sopimus työnantajaa, vaikka järjestäjä olisikin ehkä ylittänyt toimivaltansa sopiessaan asioista ohjeiden vastaisesti.

Soitetaan useampaa kuin yhtä soitinta

Jotta sivusoittimista voidaan sopia, pitää tietenkin olla tiedossa, mitä soittimia tulee soitettavaksi. TESin sanamuodon mukaan riittää, että kyseessä on soitin ja että niitä on useampi kuin yksi. Tässä kohdassa joutuukin kysymään, mikä sitten on soitin ja milloin niitä on useampi kuin yksi.

Normaalisti tietenkin tiedetään, milloin kyseessä on soitin. Joissakin teoksissa saatetaan käyttää muusikoiden lauluosuuksia tai koivuhaloista lähtien periaatteessa mitä tahansa esineitä, mutta asia ei ole vielä noussut TES-pöytiin. Periaatteessa tämän kaltaisista lisätöistä pitää sopia erikseen, mutta toistaiseksi on vielä pärjätty henkilökohtaisilla sopimuksilla.

Samasta soittimesta ei pelkän lukumäärän perusteella saa sivusoitinkorvausta. Jos omaksi ilokseen ottaa mukaansa kolme B-vireistä trumpettia, ei saa sivusoitintilisiä. TESin sanamuodon mukaan sivusoittimien pitää olla eri soittimia. Tällöin ratkaisevaa ei muusikkokäsityksen mukaan ole se, kuuluuko tietty soitin johonkin soitinperheeseen tai edes jonkin soittimen eri versioihin. Lähtökohhta on se, että jo fyy-

sisiltä ominaisuuksiltaan kaikki soittimet ovat erillisiä soittimia. TESillä ei ole asetettu erillisyyden arvioinnille periaatteessa muita kriteereitä kuin fyysinen erillisuus. Saksofonin eri versiot ovat selvästi eri soittimia, joiden luonne ja soittotekniikka vaativat erityistä paneutumista asiaan. Tietenkin soittimien erillisyydestä tai samuudesta voidaan keskustella, ja tunnusmerkeistä riittää varmasti viisasteltavaakin. Elävässä elämässä pitäisi kuitenkin riittää varsin pitkälle yksi yksinkertainen kysymys: soitetaanko useampaa kuin yhtä soitinta.

Kun keikasta sovittaessa kysytään tuo edellä oleva peruskysymys, käy korvausasia useimmiten heti selväksi. Jos on vähänkin aihetta epäillä asiaa, kannattaa aina varmistua siitä, mitä soittimia soitetaan ja ollaanko sivusoitinkorvauksen maksamisesta yhtä mieltä. Lyömäsoittajien ja rumpalien on oltava tässä erityisen tarkkana, koska avustajilta helposti odotetaan ilman muuta koko soitinarsenaalin soittamista. Ellei tässä kohdassa sovita mahdollisista sivusoittimista, törmää jälkikäteen esitetty sivusoitinkorvausvaatimus yleensä siihen, että henkilö on tilattu soittamaan kaikkia lyömäsoittimia, eikä mistään sivusoittimista ole sovittu.

Ja tästä piti jäädä mieleen...

Vaikka muusikoille on selvää, että eri soittimet ovat erillisiä soittimia ja vaativat oman huolenpitonsa, eivät samat asiat työmarkkinamaailmassa ole aina niin yksinkertaisia. Ei pidä luottaa siihen, että työnantaja aina jakaa muusikon oman ammattikäsitteensä siitä, mikä on sivusoitin ja mikä ei. Kun työehtosopimus edellyttää asiasta sopimista, asia pitää kerta kaikkiaan ottaa puheeksi keikasta sopiessa. ■